

Autorská uskupení 90. let

Jakub Rádl

29. ledna 2020

Obsah

1 Dekadenti	2
1.1 Jiří Karásek ze Lvovic (1871–1951)	2
1.2 Karel Hlaváček (1874–1898)	2
2 Česká Moderna	2
2.1 Josef Svatopluk Machar (1864–1942)	3
2.2 Antonín Sova (1869–1928)	3
2.3 Otokar Březina (1868–1929)	4
2.4 František Xaver Šalda (1867–1937)	4
3 Anarchističtí buřiči	5
3.1 Viktor Dyk (1877–1931)	5
3.2 František Gellner (1881–1914)	6
3.3 Karel Toman (1877–1946)	6
3.4 Stanislav Kostka Neuman (1875–1947)	6
3.5 Fráňa Šrámek (1877–1952)	7
3.6 Petr Bezruč (1867–1958)	7
3.7 Jakub Deml (1878–1961)	8

Autorská uskupení 90. let

- střet mladé generace se starší (názory národního obrození)
- tvůrce má právo na vyjádření, nemusí se podřizovat vlastenectví
- společenský svět není ideální místo, tak proč by mu měla literatura sloužit

→ individualizace literatury, důraz na osobnost, osobní prožitek

- vliv světové literatury → symbolismus, impresionismus, dekadence

1 Dekadenti

- umění má sledovat především estetické cíle (nevyhraněný parnasismus)
- sdružování kolem časopisu **Moderní revue**
 - náročný obsah – filosofické, psychologické texty, ilustrace, překlady zahraničních děl

1.1 Jiří Karásek ze Lvovic (1871–1951)

- sbírka **Sodoma**
 - otevřeně popisuje tabu témata – smrt, sex, homosexualita
 - aluze na Sodomu a Gomoru z Bible (Sodoma → nesmíme se na to dívat)
 - sbírka byla zakázána cenzory
 - báseň **Smrt** – nevyhnutelnost smrti, využití eufonie

1.2 Karel Hlaváček (1874–1898)

- nejvýraznější představitel české dekadence – smutná hudebnost
- psal a kreslil pro Moderní revue
- sbírka **Pozdě k ránu**
 - smutek, melancholie, neurčitost (i v názvu), nejasnost – typické pro dekadenci
 - **Hrál kdosi na hboj** (Čít. 333)
 - smutná, osamělá, malátná, neurčitá atmosféra
 - mnoho smutně zabarvených slov, často použity hlásky o, u, ou, m, l, i
 - báseň **Dva hlasy**
 - symbolismus – dva hlasy = dvě osoby, dvorce ani klekání nezavřeli – nešli spát ani v noci
- sbírka **Mstivá kantiléna**
 - v názvacích zmíněno povstání v Nizozemí proti Španělsku v 17. století

2 Česká Moderna

- hlásí se k směrům světové literární moderny
- mladší generace
- 1895 – **Manifest České moderny**
 - zveřejněn v časopise Rozhledy
- 1. **umělecké názory**
 - publikován v časopise Rozhledy
 - tvůrci mají právo na individuální vyjádření, na svobodný, nikomu nepodřizovaný projev (reakce na přílišné vlastenectví)
 - důležitá je individualita autora → díla by měla být různorodá

- důležitost zahraniční literatury – inspirovat, ale nenapodobovat
- literární kritika je vlastní druh umění

2. politické názory

- všeobecné volební právo
- národnostní tolerance
- zlepšování sociálních podmínek nižších vrstev
- kritika některých společenských stran
- Karel Josef Šlejhar, Vilém Mrštík, František Xaver Šalda, Antonín Sova, Otokar Březina, Josef Svatopluk Machar
- uskupení dlouho nevydrželo, ale myšlenka manifestu byla důležitá

2.1 Josef Svatopluk Machar (1864–1942)

- vězněn pro podezření z protirakouské tvorby, podporoval republiku, Masaryka, později kritika republiky
- oceňoval Neruda, zavrhoval Hála
- civilnější forma vyjadřování v poezii, realistický dojem, méně figur a tropů
- sbírka **Confiteor** – lyrická
 - v předmaturitním věku
 - báseň **Lístek** (čít. 336)
 - podstata básně až na konci – postupně se buduje zvědavost
 - poměrně přímočará metaforika
- sbírka **Zde by měly kvést růže**
 - věnována ženám, poukazuje na špatné společenské poměry, ironie
 - epická, 9 veršovaných příběhů
 - báseň **Idyla** (čít. 336)
- román ve verších **Magdalena**
 - hlavní postava Magdalena je prostitutka, nemá šanci se vrátit do normální společnosti → naturalistický podtext
- sbírka **Tristium Vindobona**
 - žalozpěvy z Vídně
 - politická lyrika, ironická, sarkastická, kritizuje společenskou morálku jak v Čechách tak v Rakousku
- sbírka **Satirikon**
 - báseň **V bezmyšlenkovém hovoru** – krátká ironická báseň

2.2 Antonín Sova (1869–1928)

- zemřela mu matka, kvůli syfilidě skončil na vozíčku
- impresionismus
 - sbírky **Z mého kraje**, **Soucit i vzdor**
 - sbírka **Květy intimních nálad**
 - **U řek** (čít. 339)
 - impresionismus – popis procházek při večeru u řeky, nálada a atmosféra, eufonie a onomatopoeie, zasazeno v přírodě
- symbolismus
 - sbírka **Ještě jednou se vrátíme**
 - **Ještě jednou se vrátíme** (čít. 339)

- symbolismus – popisuje život, vzpomínku na mládí
 - popisuje nejružnější podoby lásky
- **Kdo vám tak zčuchal tmavé vlasy** (*čít. 341*)
- sbírka **Vytoužené smutky**
 - vzdor, protest proti nespravedlivosti společnosti
 - básník se uchyluje do samoty
- **Údolí nového království**
 - víra ve společnost, symbol naděje
- lyrizovaná próza
 - román **Ivův román**

2.3 Otokar Březina (1868–1929)

- Václav Jebavý
- největší český symbolista
- postupně píše volnějším veršem
- sbírka **Tajemné dálky**
 - pesimistické, ukazuje lidské smutky a trápení, trpění následující generace kvůli předchozí
 - **Moje matka**
 - matka žije smutný život, těší se na smrt, umírá, subjekt na ni vzpomíná, uvědomuje si, že z ní je stvořen, také je smutný, paralela životů
- sbírka **Svítání na západě** – trochu více naděje
- sbírka **Větry od Pólů**
 - zobrazuje různé protipóly života
 - **Příroda** – volný verš
- sbírky **Stavitelé chrámu, Ruce**
 - naděje, pocit lidské sounáležitosti, symbol spojených rukou okolo planety
- **alexandrin** – 13-slabičný rýmovaný verš
- kniha esejů **Kniha esejů**
 - odborný text podaný publicistickou formou

2.4 František Xaver Šalda (1867–1937)

- nejvýznamnější český literární kritik
 - kritika má být vášnivá, zaujatá, individuální, kritika je na hranici umění → esej
- esej **Syntetism v novém umění**
- soubor esejí **Boje o zítřek**
- soubor esejí **Duše a dílo**
 - věnováno zahraničním i českým podobám romantismu a realismu (Rousseau, Falubert, Mácha, Němcová, Sova)
- soubor esejí **O nejmladší poezii české**
 - věnováno meziválečným autorům (Seifert, Wolker, Nezval)
- vlastní dílo nezajímavé

3 Anarchističtí buřiči

- anarchobohéma
- mladší generace 90. let 19. stol.
- bouření se proti Rakousku-Uhersku
- podobní jako prokletí básníci a dekadenti, na rozdíl od nich je revolta otevřená
- antimilitarismus – nechtěli armádu
- vitalismus – oslava života, láska
- časopis **Nový kult** (Stanislav Kostka Neuman)
- snaha o přiblížení tvorby co nejširší vrstvě obyvatelstva → menší množství květnatých výrazů a symboliky
- záměrně navazují na ÚLS, folklór
- důležitý je obsah sdělení a aby byl všemi pochopen, není důležitá forma

3.1 Viktor Dyk (1877–1931)

- aforistická úsečnost (krátká průpovídka na pomezí poezie a prózy, vtipné, stručné, od důležité osoby s pointou)
- poezie
 - sbírka **Satiry a sarkasmy**
 - útočná, výrazná sbírka
 - ironizuje dobové dění, prodejnost politiků
- balada **Milá sedmi loupežníků**
 - o lásce ženy k loupežníkům, jednoho má nejraději
- válečná tetralogie sbírek **Lehké těžké kroky**, **Anebo**, **Okno**, **Poslední rok**
 - inspirace 1. světovou válkou
 - **Země mluví**
- alegorická sbírka **Devátá vlna**
 - předtucha a předzvěst smrti – infarkt v moři
- sbírka **Síla života**
 - **Plíží se večery, plíží se teskna**
- próza
 - novela **Krysař**
- drama
 - pikareskní román **Zmoudření dona Quijota**
 - (renesance – Miquel de Servantes: Důmyslný rytíř Don Quijot de la Mancha)
 - pikaro – někdo si umí vždy poradit

3.2 František Gellner (1881–1914)

- padl v prvním roce 1. sv. války
- malíř, karikaturista, kapulety (zábavná kabaretní vystoupení), šansony (smutné písně), městské obrazy
- inspirace v lidové tvorbě
- skrývá se za maskou lyrického subjektu na okraji společnosti – opilce, zhýralce
- sbírky **Po nás přijde potopa**
 - **Vzpomínka** – sbírání prvních sexuálních zkušeností
 - **Perspektiva** – lidová píseň o užívání si života
 - **Pozdrav rodnému kraji**
 - podobné jako **Zdechlina** (krásný popis začátku, najednou zdechlina)
- sbírka **Radosti života**
 - životní skepse a rezignace ústící v alkoholismus
 - krátké komické básničky (**Přetékající pohár**, **Což, páni spisovatelé!**, **Radosti života**, **Všichni mi lhali**)

3.3 Karel Toman (1877–1946)

- vyjadřuje nespokojenost se světem, který ničí a omezuje individualitu → cestuje
- sbírka **Pohádky krve**
 - symbolismus, dekadence
 - kritika měšťáckého života, bez vyšších cílů a vizí
 - **Píseň** – týpek chce sex, týpka ne, týpek je grr
- sbírka **Měsíce**
 - popisuje přírodu s přesahem do problémů společnosti
 - **Únor** – popis února; vzpomínka na válku, dějiny lidstva = dějiny válek; chvilka naděje → přesah, po únoru jaro

3.4 Stanislav Kostka Neuman (1875–1947)

- vystřídal mnoho směrů psaní (dekadence, symbolismus, proletářská poezie, ...)
- sbírka **Satanova sláva mezi námi** – dekadence,
- sbírka **Sen o zástupu zoufajících** – civilismus
- sbírka **Nemesis bonorum eustos** – anarchismus
 - vychází z vlastní zkušenosti ve vězení
 - Spravedlnost ochránkyně dobrých (ironické)
 - i milostné verše
- sbírka **Kniha lesů vod a stránek**
 - přestěhoval se do Bílovic nad Svitavou
 - většina básní formou modlitby
 - **Improvizace** (paralelismus)
- sbírka **Nové zpěvy** – civilismus
 - oslava civilizace, techniky, vliv W. Whitmana
 - **Zpěvy drátů** (čít. 229)
 - personifikace drátů – slouží lidem, vyprávějí, zpívají si

- mnoho výčtů
- pravidelné rýmové schéma ABAB – střídavé
- sbírka **Rudé zpěvy** – proletářská poezie
 - **František Halas: Staré ženy**
 - zachycuje jak fyzické, tak psychické stárnutí, osamělost ve stáří
 - **Starí dělníci**
 - protipól
 - vyzdvihuje, co zůstane po dělnících
- **Bezedný rok** – reakce na Mnichov

3.5 Fráňa Šrámek (1877–1952)

- sbírka **Modrý a rudý**
 - anarchistická, antimilitaristická, proti Rakousku
 - modrá (rakouští rezervisté), rudá (anarchismus, krev)
 - **Raport**
 - paralelismus nevinného člověka a zvířete, kůň a vojáci, nevinnost, nevědomost
- sbírka **Curriculum vitae**
 - vitalismus – snaha užívat si života, milovat, ne někomu sloužit, lidová forma, dobře zapamatovatelná
- sbírka **Splav**
 - milostná lyrika
- lyrizovaný román **Stříbrný vítr**
 - název – symbolika touhy někam jít, věčná touha a věčné mládí
 - dospívající kluk, nechutí k společnosti a životu
- drama **Měsíc nad řekou**

3.6 Petr Bezruč (1867–1958)

- vlastním jménem Vladimír Vašek
- pochybnosti o autorství jeho básní (možná je psal Ondřej Boleslav Petr, jméno inspirováno Dodou Be-srutschovou)
- řazen k anarchistům
- studoval na Slovanském gymnáziu – české vyučování
- jeho otec (učitel) kritizoval RKZ, propagoval češství
- strávil nějakou dobu ve Frýdku-Místku jako poštovní úředník →
- sbírka **Slezské písně**
 - národnostní a sociální útlak slezského lidu (míšení s Poláky, Slováky, Němci)
 - intimní lyrika – obavy ze sblížení, nedostatek odvahy
 - místopis Slezska a širšího okolí
 - sociální balady – za špatný konec mohou špatné společenské poměry (nemůže zvrátit jednotlivec)
 - sociální balada **Maryčka Magdónova**
 - pěti sourozencům umřou rodiče → Maryčka se o ně musí starat → krade dřevo → má jít do vězení → skočí ze skály a zabije se (Cestou do vězení)
 - báseň **Motýl**
 - intimní lyrika

- břemy – modřiny
- odhánění od sebe motýla protože už si s ním neužívá
- slezské nářečí
- báseň **Škaredý zjev**
 - utrpení, vzdor, výhrůžka
 - kakofonie – r, l
 - nezřetelné aluze
- sociální balada **Kantor Halfar**
 - učil česky → nemohl si najít stálé místo → nemohl si vzít svou milou → oběsil se → dostal stálé místo na hřbitově
- báseň **Jen jedenkrát**
 - intimní lyrika, ale s příběhem
 - popisuje téma promarněné šance
- báseň **Stužkonoska modrá**

3.7 Jakub Deml (1878–1961)

- vystudovaný kněz, spory s církví (nechtěl celibát)
- inteligentní člověk, špatné mezilidské vztahy
- mnoho hraničních názorů – zarytý antifašista i antisemita
- psal prózu plnou lyrických pasáží
- próza **Hrad smrti, Tanec smrti**
 - depresivní
 - nevidí ve smrti vykoupení
- básně v próze **Moji přátelé**
 - próza s básnickými prvky
 - rozmluvy s květinami
- báseň v próze **Miriam**
 - propojeno s filosofickými úvahami
 - Miriam je ztělesněním lásky, všech vztahů mužů k ženám (matka, sestra, dcera, manželka, milenka)
- próza **Zapomenuté světlo**
 - farář nedokáže pomoci umírající selce, v jejím bezvědomí si promítá v hlavě události svého života
- deník **Šlépěje**
 - obsahuje dopisy, básně, prozaické texty, komentáře, útočné pamflety